

ส่วนที่ ๑๐

มิตินาคตชุมชนบ้านหนองสะแกกวาน

๙. มิตินาคชุมชนบ้านหนองสะแกกวาน

จากการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่ผ่านมา บ้านหนองสะแกกวานเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่เป็นที่ยอมรับด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในระดับประเทศ อันเห็นได้จากการที่ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ ๑ โครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๘ แม้จะส่งเขาประกวดเป็นปีแรก แต่การดำเนินงานอย่างจริงจัง และอุปนิสัยในการใส่ใจด้านสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้การดำเนินงานมีผลสัมฤทธิ์อย่างยิ่ง ซึ่งชุมชนบ้านหนองสะแกกวานมีความภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง แต่ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีการวางแผนการดำเนินงานต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไปในอนาคต แบ่งเป็นแผนการดำเนินงานดังนี้

มิติที่ ๑ ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน

แผนการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนบ้านหนองสะแกกวาน ยังคงไว้ซึ่งการรักษาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนให้สะอาด น่าอยู่ สภาพแวดล้อมสวยงาม หน้าบ้านน่ามอง ถนนปลอดถังปราศจากขยะตกค้าง และการนำเข้าขยะประเภทที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ การควบคุมขนาดของชุมชน และการเพิ่มของบ้านเรือนผู้เฒ่าผู้แก่ที่เข้ามาอยู่อาศัยใหม่ มีส่วนเป็นอย่างมากในการกำหนดอนาคตของชุมชนบ้านหนองสะแกกวาน เนื่องจากการขยายตัวของชุมชน เป็นตัวแปรที่สำคัญต่อการพัฒนาทางวัตถุที่เข้ามา ส่งผลกระทบต่อวิถีชุมชนดั้งเดิม จึงต้องหาวิธีป้องกันและแก้ไขไว้ก่อนที่ปัญหาจะเกิดขึ้น โดยทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของผู้นำคณะกรรมการชุมชน และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของชาวบ้านหนองสะแกกวาน

มิติที่ ๒ ด้านสุขภาพของคนในชุมชน

สืบเนื่องจากการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนส่งผลให้คนบ้านหนองสะแกกวานมีสุขภาพดีขึ้น เนื่องจากสภาวะแวดล้อมที่อยู่อาศัยถูกสุขลักษณะจึงลดแหล่งก่อโรค เช่น ท้องร่วง ภูมิแพ้ อาหารเป็นพิษ ไข้เลือดออก เป็นต้น และการที่มีทัศนียภาพงามตา ทำให้มีสุขภาพจิตดี อีกทั้งการณรงค์ใช้จักรยานในชีวิตประจำวัน ยังส่งผลให้ร่างกายแข็งแรง มีภูมิคุ้มกันโรคเพิ่มขึ้น พฤติกรรมการบริโภคพืชผักสวนครัวจากการทำเกษตรอินทรีย์ทำให้ลดการนำสารเคมีเข้าสู่ร่างกาย ลดการสะสมของสารเคมีในเลือดอันจะส่งผลกระทบในระยะยาวต่อสุขภาพในอนาคต จะเห็นได้ว่า ชุมชนบ้านหนองสะแกกวาน ได้มีการนำหลัก ๓ อ. ประกอบด้วย อาหาร ออกกำลังกาย อากาศ อารมณ์ มาใช้ในการดำรงชีวิต ซึ่งทั้งนี้เป็นผลพวงต่อเนื่องมาจากการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมการลดโลกร้อนนั่นเอง

มิติที่ ๓ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน จะเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญในระยะยาวต่อการดำรงชีวิตของคนบ้านหนองสะแกกวาน ทั้งนี้เนื่องจากวิถีชีวิตชุมชนบ้านหนองสะแกกวานดำรงชีวิตโดยพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรน้ำจากโครงการบำรุงรักษาลำน้ำร่อง น้ำจากฝายกักเก็บน้ำที่ชุมชนสร้างขึ้นเพื่อเก็บน้ำไว้ในหน้าแล้งและเพิ่มความชุ่มชื้นให้แก่ดิน การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำจึงถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะ

กำหนดวิถีชีวิตชุมชนบ้านหนองสะแกกวาน เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรน้ำได้อย่างคุ้มค่า โดยผ่านกิจกรรมการอนุรักษ์น้ำตามแนวทางการลดเมืองร้อน และการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อลดการใช้สารเคมีในภาคเกษตรกรรม ซึ่งอาจปนเปื้อนลงผิวดินและแหล่งน้ำที่ใช้ในชุมชน

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้านป่าไม้ ถือเป็นแนวทางที่ต้องดำเนินการควบคู่กัน ทั้งนี้ทั้งสองสิ่งมีความหมายต่อกันในเชิงลึกของระบบนิเวศน์ การเกี่ยวข้องกันคือ น้ำเป็นสิ่งที่ต้นไม้ใช้เป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต หากไม่มีแหล่งน้ำ ต้นไม้ก็ต้องตายไปในที่สุด ในขณะที่เดียวกันป่าไม้เป็นส่วนหนึ่งของวัฏจักรธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ อากาศออกซิเจน คาร์บอนและไนโตรเจนในระบบนิเวศ ทำให้เกิดความสมดุลแห่งการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงในระบบนิเวศ

ป่าช่วยในการอนุรักษ์ดินและน้ำ เมื่อฝนตกน้ำฝนบางส่วนจะถูกต้นไม้ในป่าดูดซับไว้ แล้วค่อยๆ ปล่อยให้ไหลลงสู่พื้นดิน อีกส่วนหนึ่งจะซึมลงสู่ดินชั้นล่าง สามารถลดการพังทลายของดินได้ ลดการกัดเซาะหน้าดินที่อุดมสมบูรณ์ ป้องกันการเกิดน้ำท่วมฉับพลันและสามารถลดความรุนแรงของการเกิดภาวะน้ำท่วม เนื่องจากต้นไม้ช่วยชะลอการไหลของน้ำบนผิวน้ำดิน และการมีป่าไม้ปกคลุมดินจะช่วยป้องกันการกัดเซาะได้ดีกว่าปลูกพืชชนิดอื่นๆ

ป่าไม้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ในบริเวณที่ป่าไม้มีความสมบูรณ์ต้นไม้มีรากลึกและขนานไขว้ในดิน อินทรีย์วัตถุจากต้นไม้และสัตว์ป่าจะช่วยปรับโครงสร้างของดินให้มีรูพรุนที่สามารถเก็บกักน้ำได้ดี น้ำฝนที่ผ่านต้นไม้จะลงสู่ดินในแนวตื้นแล้วค่อยๆ ไหลซึมกระจายไปตามรากที่แตกแขนงออกไปตามอนุภาคดิน รูพรุนที่อยู่ในดินเฉพาะรูพรุนขนาดเล็กในเม็ดดินนั้นสามารถกักเก็บน้ำได้มากกว่า น้ำหนักของเม็ดดินแห้งถึง ๓-๑๐ เท่า และน้ำที่กักเก็บไว้นั้น จะค่อยๆ ปลดปล่อยสู่ชั้นน้ำใต้ดินเพื่อลงสู่แหล่งน้ำลำธาร ป่าจึงเปรียบได้ กับฟองน้ำขนาดใหญ่ที่ทำหน้าที่ เป็นแหล่งกักเก็บน้ำตามธรรมชาติ ถ้าป่าเกิดในที่สูง น้ำที่กักเก็บไว้จะค่อยๆ ซึมลงมารวมกันตามหุบเขา เกิดธารน้ำเล็กๆ มากมาย และกำเนิดแม่น้ำลำธารที่สามารถมีน้ำใช้ได้ ทุกฤดูกาล เป็นต้น

ป่าเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ป่าไม้จัดว่าเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและหลบภัยที่สำคัญที่สุดของสัตว์ป่า ซึ่งสัตว์เหล่านี้มีความสำคัญต่อมนุษย์ เช่น เป็นอาหาร และประดับป่าไม้ให้เกิดความงดงาม การทำลายพื้นที่ป่าจึงเสมือนทำลายสัตว์ป่าด้วย

เป็นแนวป้องกันลมพายุ เมื่อลมพายุพัดมาปะทะพื้นที่ป่าไม้ซึ่งเป็นสิ่งกีดขวางความเร็วและลมพายุจะลดลง ดังนั้นลมพายุที่พัดผ่านแนวป่าไม้จะมีความเร็วช้ากว่าพัดผ่านที่โล่งแจ้ง ช่วยลดความเสียหายของสิ่งก่อสร้าง ป่าไม้จึงเป็นกำแพงธรรมชาติที่ช่วยป้องกันความรุนแรงของลมพายุได้

และที่สำคัญ ป่าไม้ช่วยลดมลพิษทางอากาศ เนื่องจากป่าไม้เป็นตัวช่วยดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์เพื่อนำไปใช้ในการสังเคราะห์อาหาร แล้วปลดปล่อยก๊าซออกซิเจนมาให้กับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ บนโลก สมดุลระหว่างคาร์บอนไดออกไซด์และออกซิเจนในอากาศจึงเกิดขึ้น และเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าพืชในตระกูลสูงสามารถดูดกลืนก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ แล้วเปลี่ยนแปลงให้เป็นก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ปล่อยออกสู่บรรยากาศแล้วจึงดึงกลับมาใช้ในการสังเคราะห์อาหารในเวลากลางวัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าต้นไม้มีประโยชน์มากในการช่วย

กำจัดคาร์บอนมอนอกไซด์และคาร์บอนไดออกไซด์ในบรรยากาศ ในเมืองใหญ่ๆ ซึ่งมีแต่ป่าคอนกรีตและไม่ค่อยมีต้นไม้ อากาศในเมืองจึงมีปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์สูง การปลูกต้นไม้มากๆ จะช่วยลดปริมาณก๊าซทั้งสองชนิดนี้ได้

ชุมชนบ้านหนองสะแกกวานเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากป่าไม้ จึงได้จัดกิจกรรมเพิ่มผืนป่าในชุมชนโดยปลูกต้นไม้เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวและสร้างผืนป่าชุมชนในบริเวณที่ดินว่างเปล่า ซึ่งในอนาคตอีก ๑๐ ปีข้างหน้าพื้นที่นั้นจะเป็นระบบนิเวศน์แห่งใหม่รวมถึงเป็นแหล่งผลิตอาหารให้ชุมชน

มิติที่ ๔ ด้านการเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ชุมชนบ้านหนองสะแกกวาน หมู่ที่ ๖ ตำบลสัมป่อย อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ ถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งชุมชนที่เป็นแบบอย่างในด้านการเรียนรู้ด้านการนำ “ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๒๕ ปี และนำมายึดเป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ อีกทั้งยังสามารถถ่ายทอดความรู้สู่คนในชุมชน หรือชุมชนอื่นๆ เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน สร้างเสริมความสมัครสมานสามัคคี การรักษามรดกวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ตลอดจนคงไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านหนองสะแกกวาน จัดตั้งขึ้นเนื่องจากความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่พระอัจฉริยภาพในด้านองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงให้แพร่หลายในชุมชน โดยเริ่มจากจุดเล็กๆ เมื่อคนในชุมชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยการพึ่งพาตนเองได้ ชุมชนก็เกิดความเข้มแข็ง เมื่อเกิดความเข้มแข็งในระดับชุมชนหลายๆ ชุมชน ประเทศไทยก็จะเกิดความเป็นปึกแผ่นอย่างยั่งยืน

“...เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต
รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอ
รองรับบ้านเรือน ตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม
แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม และลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป...”
พระบรมราโชวาทพระราชทานผ่านมูลนิธิชัยพัฒนา

ชื่อแหล่งเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านหนองสะแกกวาน

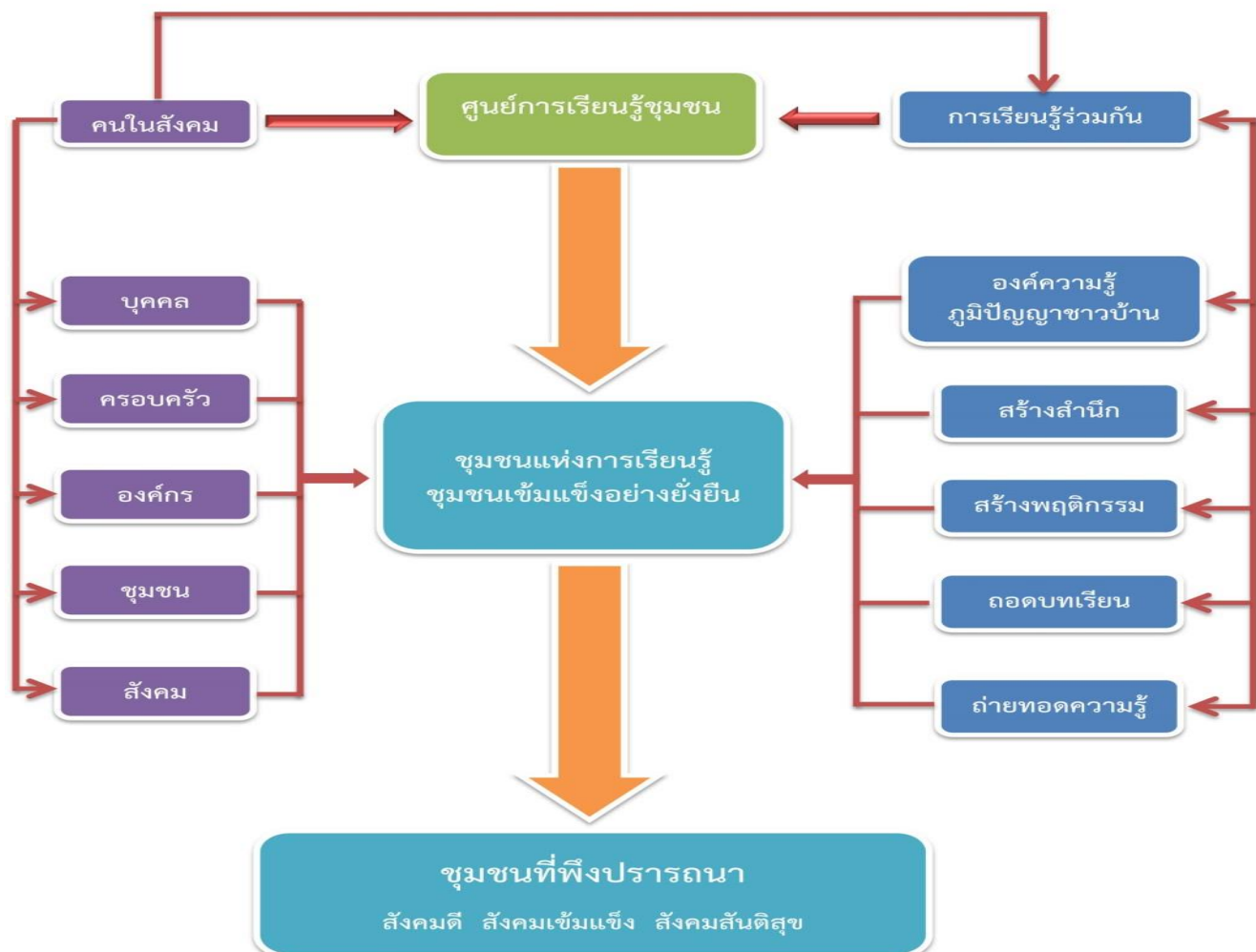
๑. แนวคิดแหล่งเรียนรู้

จากความต้องการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน โดยอาศัยหลักขั้นพื้นฐานคือ คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ภายใต้การเริ่มจากใช้จุดแข็งในสังคม และทุนทางสังคมที่มีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชุมชนซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ซึ่งภายใต้กรอบแนวคิดนี้เอง จึงได้มีการศึกษาพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำหลักปรัชญาดังกล่าวมาเพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ภายใต้กิจกรรมหลักที่ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ดังนี้

- ส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤต โดยพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกันร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรักษาผลประโยชน์ของชุมชนด้วยตนเอง
- ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้” เพื่อส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนได้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสวัสดิการสังคมและสวัสดิภาพของชุมชน การฟื้นฟูอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การค้นหาศักยภาพและการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการจัดทำแผนความต้องการของชุมชน รวมทั้งการสร้างประชาคมภายในชุมชนและการสร้างเครือข่ายของชุมชน

ผังแนวคิดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

๒. เส้นทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

ผลจากการดำเนินงานด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนตามนโยบายของ นายสมชัย กอชัยศิริกุล นายกเทศมนตรีและคณะผู้บริหาร โดยการสนับสนุนจากสภาเทศบาลตำบลโนนดินแดง ที่มุ่งเน้นด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตพื้นที่ให้มีความเป็นอยู่ที่ดี สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระดับครอบครัว ชุมชน สังคม ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ควบคู่กับการพัฒนาอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยยึดถือภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาสากล ความรู้ ความสามารถ หรือระบบของความรู้ที่เกิดจากการสังสมจากประสบการณ์ของชีวิตที่มีคุณค่าของคนท้องถิ่นเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวให้เหมาะสมแก่การเปลี่ยนแปลงของบริบทของสังคม เพื่อให้สัมฤทธิ์ผลแห่งการพัฒนา และบังเกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชนมากที่สุด

นายสมชัย กอชัยศิริกุล
นายกเทศมนตรีตำบลโนนดินแดง

วิสัยทัศน์อันเฉียบแหลม บวกกับแรงมุ่งมั่น ประกอบกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน โครงการและกิจกรรมหลากหลายอย่าง ถูกนำลงสู่การปฏิบัติในพื้นที่ผ่านผู้นำชุมชน องค์กรต่างๆ เพื่อแปรนโยบายให้เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรม ไม่ว่าจะเป็นโครงการด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โครงการส่งเสริมอาชีพต่างๆ โครงการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค การแก้ปัญหาขยะชุมชน ซึ่งแต่ละโครงการล้วนเกิดประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่ทั้งสิ้น

นายจรูญ บุญนาน
ผู้ใหญ่บ้านหนองสะแกกวาน

บ้านหนองสะแกกวาน หมู่ที่ ๖ ตำบลส้มป่อย อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นหนึ่งใน ๑๒ ชุมชนที่อยู่ภายในเขตเทศบาลตำบลโนนดินแดง เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่ได้รับการพัฒนาซึ่งเป็นผลมาจากนโยบาย ด้วยจุดแข็งของชุมชนในหลายด้าน การมีผู้นำชุมชนและองค์กรภายในชุมชนที่เข้มแข็ง มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง บนพื้นฐานวัฒนธรรม ความเชื่อ คุณค่าดั้งเดิม ศาสนา และเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งพาเอื้อเฟื้อกัน และมีความพร้อมในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน ด้วยสาเหตุหลักเหล่านี้ จึงทำให้ชุมชนบ้านหนองสะแกกวานมีการพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และโดดเด่นในด้านการส่งเสริม อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเกษตรอินทรีย์ ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านหนองสะแกกวาน มีแนวคิดจากการความต้องการร่วมกันของคนในชุมชน ภายใต้แนวคิดการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้ด้วยกันของคนในชุมชน รวมความต้องการให้เกิดความยั่งยืนภายใต้การถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชนอื่นและอนุชนรุ่นต่อไป เพื่อสร้างเครือข่ายชุมชนที่มีความเข้มแข็งที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ที่สุดในที่สุด สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างได้อย่างสมดุลมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่างๆ เช่น มิติด้านเศรษฐกิจมิติทางด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ มิติด้านสังคม และมิติทางด้านวัฒนธรรม

แหล่งที่มาขององค์ความรู้ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านหนองสะแกกวาน ได้มาจากหลายองค์ประกอบ เช่น รับถ่ายทอดจากเทศบาลตำบลโนนดินแดงในรูปแบบของโครงการต่างๆ ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้าน องค์ความรู้จากการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสภาพท้องถิ่น หลากหลายแหล่งที่มา ถูกนำมาหลอมรวมเพื่อเป็นองค์ความรู้ที่ตกผลึกที่สังสมจากประสบการณ์ และเห็นผลจริงอย่างเป็นรูปธรรม สามารถนำมาถ่ายทอด หรือเผยแพร่ให้ผู้สนใจได้อย่างเต็มภาคภูมิ

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านหนองสะแกกว่น ประกอบด้วย

- แปลงสาธิตเกษตรอินทรีย์
- ฝายกักเก็บน้ำชุมชนตามพระราชดำริ
- จักรยานลดพลังงาน
- การเลี้ยงกบคอนโด
- เลี้ยงปลาตุก
- เรือนเพาะชำกล้าไม้ชุมชน
- คอกปุ๋ยหมัก

แปลงสาธิตเกษตรอินทรีย์

ที่มาของการดำเนินงาน

จากแนวนโยบายการบริหารจัดการขยะชุมชนจากแหล่งกำเนิดหรือครัวเรือน โดยเทศบาลตำบลโนนดินแดงได้มีการส่งเสริมให้ชุมชนบ้านหนองสะแกกว่น ได้มีความรับผิดชอบต่อปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในครัวเรือนโดยใช้หลัก 3Rs และการกำจัดขยะให้ถูกวิธี ซึ่งขยะประเภทเศษอาหารในครัวเรือนจะถูกนำไปใช้ประโยชน์โดยการนำไปผลิตเป็นน้ำหมักชีวภาพและปุ๋ยหมักรวมกับเศษใบไม้และวัชพืช รวมถึงการเลี้ยงไส้เดือน ซึ่งผลผลิตที่ได้จากกระบวนการจะถูกนำไปใช้ในการเกษตรอินทรีย์ภาคครัวเรือน และเหลือตกค้างเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านหนองสะแกกว่นจึงได้มีการดำเนินการประชุมเพื่อหาแนวทางในการจัดการผลผลิตที่เหลือ และได้มีความเห็นตรงกันว่าจะใช้ที่สาธารณะบริเวณข้างหมู่บ้านซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ ๓๘๐ ตารางวา เพื่อจัดทำเป็นแปลงเกษตรอินทรีย์ชุมชนขึ้น

ทดลองแปลงเกษตรอินทรีย์อย่างไร

โดยการนำปุ๋ยชนิดนี้ไปทดลองในแปลงผักเกษตรอินทรีย์สาธิตของชุมชนบ้านหนองสะแกกว่น ในพื้นที่ ๑๐๐ ตารางวาโดยแบ่งเป็นปลูกพืชกินใบ เช่น ผักบุ้ง คื่นห่าน จำนวน ๑ แปลง ปลูกพืชกินดอก เช่น กะหล่ำดอก และปลูกพืชกินผล เช่น บวบ แตงไทย จำนวนอย่างละ ๑ แปลงเท่าๆ กัน โดยการใช้ปุ๋ยมูลไส้เดือนต่อปุ๋ยอินทรีย์ในอัตรา ๑ : ๑ ประมาณอย่างละ ๑๒.๕ กิโลกรัมต่อพื้นที่ ๑๐๐ ตารางวาต่อเดือนระยะเวลาสามเดือน ซึ่งเดิมทีแล้วชาวบ้านจะใช้ปุ๋ยเคมีในอัตราประมาณ ๑๐๐ กิโลกรัมต่อไร่

ผลการทดลองเป็นอย่างไร

จากการดำเนินงานผลปรากฏว่าพืชที่ปลูกได้ผลผลิตออกมาดีมากระยะเวลาในการเจริญเติบโตเร็วกว่าการใช้ปุ๋ยเคมี ทั้งนี้เพราะปุ๋ยที่ได้จากมูลไส้เดือนผสมปุ๋ยหมัก ประกอบด้วยสารอาหารที่พืชสามารถนำไปใช้ได้ทันที มีสาร

ควบคุมการเจริญเติบโตของพืช และสามารถยับยั้งเชื้อโรคพืชได้หลายชนิด ทำให้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยมูลไส้เดือน และน้ำหมัก เป็นที่ยอมรับของประชาชน หลายครัวเรือนนำปุ๋ยหมักซึ่งเป็นผลผลิตจากการย่อยสลายเศษอินทรีย์มาใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ ในครัวเรือน ทำให้ลดต้นทุนการผลิตจากการใช้ปุ๋ยเคมีหรือยาฆ่าแมลง หรือนำมาสร้างรายได้โดยนำปุ๋ยมูลไส้เดือนจำหน่าย บรรจุถุงละ ๑.๕ กิโลกรัมในราคา ๓๐ บาท โดยในอนาคตจะส่งตัวอย่างปุ๋ยดังกล่าวเพื่อนำไปวิเคราะห์อย่างละเอียดในห้องปฏิบัติการของสถาบันที่น่าเชื่อถือเพื่อออกใบรับรองคุณภาพ

ประโยชน์ของแปลงเกษตรอินทรีย์สาธิต ชุมชนบ้านหนองสะแกกวน

เชิงการเกษตร

- ผลผลิตมีรูปร่างดีสมส่วน สีสวยเป็นปกติ มีกลิ่นหอมตามธรรมชาติ
- มีโครงสร้างของเนื้อนุ่มกรอบแน่น มีรสชาติดี
- ไม่มีสารพิษตกค้าง
- เก็บรักษาได้นาน
- ให้สารอาหารและพลังชีวิต

ด้านเศรษฐกิจและสังคม

- ลดค่าใช้จ่าย ต้นทุนการผลิต
- เพิ่มรายได้ให้ชุมชน
- เสริมสร้างความสามัคคี
- เป็นรากฐานแห่งวิถีเศรษฐกิจพอเพียง ชูชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

ฝายกักเก็บน้ำชุมชนตามพระราชดำริ

จากการทำแปลงสาธิตเกษตรอินทรีย์ชุมชน ซึ่งผลการดำเนินงาน มีผลสัมฤทธิ์เป็นอย่างดี สร้างผลผลิตทางการเกษตร เพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน แต่การดำเนินงานต้องหยุดชะงักลง เนื่องจากประสบกับปัญหาภัยขาดน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง ชาวบ้านจึงได้ประชุมกันเพื่อหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน ด้วยสภาพทางพื้นที่เดิมด้านทิศใต้ของแปลงเกษตรอินทรีย์ที่เป็นคลองและทางระบายน้ำธรรมชาติ ชาวบ้านจึงได้มีการน้อมนำแนวพระราชดำริเรื่องฝายกักเก็บน้ำ โดยใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น กิ่งไม้ ก้อนหิน เพื่อกั้นชะลอน้ำใน

คลองส่งน้ำธรรมชาติ ให้ขังอยู่ในพื้นที่กักเก็บน้ำไว้ใช้ในยามขาดแคลน โดยไม่กระทบต่อประชาชนที่ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ปลายน้ำ

การใช้ประโยชน์จากฝายกักเก็บน้ำชุมชนตามพระราชดำริ

ฝายที่ถูกสร้างขึ้น จะทำการชะลอน้ำไม่ให้ไหลเร็วจนเกินไป และมีน้ำใช้สำหรับทางการเกษตร และช่วยกักตะกอนหน้าดินไม่ให้สูญหายไป ทับถมบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำตอนล่างซึ่งความชุ่มชื้นที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ต้นน้ำจะช่วยในการฟื้นฟูระบบนิเวศลุ่มน้ำ และเป็นวิธีการอนุรักษ์ดินและน้ำทำให้ในบริเวณดังกล่าวมีความอุดมสมบูรณ์ ดินเกิดการอุ้มน้ำ ต้นไม้เจริญเติบโตได้ดียิ่งขึ้น พื้นที่ที่มีความชุ่มชื้น อันจะส่งผลดีต่อบริเวณโดยรอบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เกี่ยวกับการพัฒนาและฟื้นฟูป่าไม้ด้วยการใช้ทรัพยากรที่เอื้ออำนวย เกิดการสัมพันธ์ซึ่งกันและกันให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จักรยานลดพลังงาน

จักรยานลดพลังงาน เป็นแนวคิดต่อยอดเพื่อเป็น สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้ประโยชน์จากน้ำที่ได้จากฝายกักเก็บน้ำเพื่อใช้สำหรับภาคการเกษตรสำหรับแปลงสาธิตเกษตรอินทรีย์ โดยอาศัยหลักทางกลศาสตร์ของเครื่องสูบน้ำ แต่เปลี่ยนจากการใช้พลังงานไฟฟ้าหรือน้ำมันมาเป็นพลังงานที่ได้จากการปั่นเพื่อขับเคลื่อนให้ล้อจักรยานหมุนโดยมีสายพานเป็นตัวช่วยให้สูบน้ำทำงาน และดึงน้ำเก็บมาไว้ในถังเก็บน้ำเพื่อใช้รดพืชผักในแปลงเกษตร อีกหนึ่งนวัตกรรมของชุมชนบ้านหนองสะแกกว่นเกี่ยวกับการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการนำจักรยานเสื่อมสภาพมาใช้ให้เกิดประโยชน์

กบคอนโด

ยางรถยนต์เก่าๆ ที่เปลี่ยนนำมาจากร้านเปลี่ยนยาง ด้วยเหตุผลเพียง “ทิ้งไว้ร้านยางก็เสียดาย เอากลับบ้านเผื่อจะได้ใช้ประโยชน์” นี่คือเหตุผลของหลายๆ คนที่นำยางเก่ากลับมาบ้าน สุดท้ายวางกองไว้ข้างๆ บ้าน เพื่อประโยชน์ในการเป็นที่วางไข่ของงูลาย บ่อเกิดสำคัญของโรคไข้เลือดออก การนำยางเก่ากลับมาใช้ใหม่มีหลายวิธี เช่น ทำเก้าอี้ ทำถังขยะ และอีกหลายๆ อย่างที่สามารถดัดแปลงหรือใช้ประโยชน์ แต่สำหรับชาวบ้านหนองสะแกกว่น มีวิธีนำยางเก่ามาเพื่อสร้างรายได้และสร้างอาชีพ

แนวคิดกบคอนโดในยางเก่า

เนื่องจากยางรถยนต์ถูกออกแบบมาเพื่อระบายความร้อนป้องกันการระเบิดจากการที่สัมผัสพื้นถนนที่ร้อนจัดเป็นเวลานาน จึงสามารถรักษาอุณหภูมิ ได้ดี และหากมีความชื้นเพียงเล็กน้อย อุณหภูมิภายในเหมาะสำหรับการอยู่อาศัยและเจริญเติบโตของกบ พันธุ์กบก็ได้หาจากไหนไกล ลูกกบที่ได้จากท้องนารอบหมู่บ้านนี้แหละ จับเข้าไปอยู่ในคอนโดที่เตรียมไว้ ให้อาหารทุกวัน เลี้ยงประมาณ ๓ – ๔ เดือน ก็สร้างรายได้เสริมให้ครัวเรือนและชุมชนได้ นี่คือนวัตกรรมการใช้ประโยชน์ของคนบ้านหนองสะแกกว่น

ประโยชน์ของกบคอนโด

๑. ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ สร้างรายได้
๒. อุปกรณ์หาง่าย ไม่ต้องลงทุนสูง ประมาณคอนโดละ ๔๐ บาท
๓. ใช้พื้นที่น้อย
๔. ให้อาหารกบได้ง่ายและทั่วถึง ไม่เปลืองอาหาร
๕. ควบคุมโรคได้ง่าย ถ่ายน้ำสะอาด และใช้น้ำน้อยกว่า

เลี้ยงปลาตก

ต่อเนื่องจากการเลี้ยงกบคอนโด และพฤติกรรมการกินอาหารของปลาตกที่ไม่ค่อยเลือกอาหาร เศษอาหารที่เหลือจากการเลี้ยงกบ สามารถเป็นอาหารอย่างดีให้กับปลาตก การใช้ปลาตกมาเป็นทางเลือกในการสร้างรายได้ ถือเป็นการใช้อาหารอย่างคุ้มค่า ไม่สูญเปล่า เหมาะสำหรับชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง พออยู่ พอกิน พึ่งตนเองได้ เหมาะสำหรับนำไปประยุกต์ใช้ในยุคเศรษฐกิจปัจจุบันนี้

ข้อดีของการเลี้ยงกบคอนโดฯ ร่วมกับปลาตก

๑. เป็นการใช้อาหารอย่างคุ้มค่า ไม่สูญเปล่า เพราะเศษอาหารที่เหลือจากการเลี้ยงกบ จะเป็นอาหารของปลาตกอีกด้วย
๒. ประหยัดต้นทุนในการก่อสร้างบ่อเลี้ยงกบ โดยใช้วัสดุอุปกรณ์จากสิ่งเหลือใช้ ได้แก่ ยางรถยนต์เก่า
๓. การดูแลรักษาความสะอาดได้ง่าย ลดปัญหาการเกิดโรค
๔. ประหยัดน้ำในการล้างทำความสะอาดบ่อ
๕. กบโตเร็ว น้ำหนักดี
๖. ลดปัญหาเรื่องการกัดกินกันเอง ทำให้อัตราการรอดสูงถึง ๙๕ เปอร์เซ็นต์

เรือนเพาะชำกล้าไม้

เป็นการนำเอาองค์ความรู้ และสิ่งที่ได้จากการดำเนินงานต่างๆ เช่น การทำปุ๋ยหมัก น้ำหมัก ปุ๋ยมูลไส้เดือน มาเพื่อเป็นวัสดุในการขยายพันธุ์กล้าไม้ที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อใช้ในการเพิ่มพื้นที่สีเขียว ในเชิงการค้า และที่สำคัญ เป็นการปลูกฝังด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติประเภทป่าไม้ให้แก่เด็กและเยาวชน

ประโยชน์

๑. พันธุ์ไม้ใช้ประโยชน์ในการเพิ่มพื้นที่สีเขียว
๒. พันธุ์ไม้สามารถนำจำหน่ายสร้างรายได้ในเชิงเศรษฐกิจ
๓. เป็นการปลูกฝังเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประเภทพันธุ์ไม้ในเรือนเพาะชำ

มะม่วง ฝรั่งหวาน ทุเรียน มะค่า หูกวาง ตะแบก พืชสมุนไพร ฯลฯ